

Сергій ЛУЦЬ

аспірант ЛНАМ

ВЗАЄМОДІЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОЇ ТА ТЕХНОЛОГІЧНО-ТЕХНІЧНОЇ СКЛАДОВИХ У ФОРМУВАННІ ФІРМОВОЇ СТИЛІСТИКИ КЛАСИЧНОГО ЮВЕЛІРНОГО ДОМУ “ЛОБОРТАС”

Анотація. Аналізується архітектоніка фірмової стилістики Класичного ювелірного Дому “Лобортас”, наголошено, що кожний предмет, створений КюД “Лобортас”, — це історія з динамічним сюжетом, своєрідний ювелірний театр, втілений в дорогоцінних прикрасах. Усі процеси від ідеї до закінченого виробу відбуваються в стінах Дому “Лобортас”, кожний витвір виконується вручну та існує в єдиному примірнику.

Ключові слова: ювелірне мистецтво, стилістика, ідея, образ, технологічні процеси, техніки.

Каблучка “Танець ангела” (834 шт).
Золото, діаманти, 2004 р., Класичний ювелірний Дім “Лобортас”

З появою стандартизованих конвеєрних технологій і широкого світу архітектурних традицій, напрямків і стилів ХХ ст. у ювелірне мистецтво ввійшли безліч запозичених візерунків і ліній, орнаментальних вирішень. Однак рукотворність залишається донині однією з найефективніших засобів і ознак сучасного ювелірного мистецтва. Дуже часто в ХХ ст. технологічні та новітні архітектурні ідеї знаходили своє відображення у творах ювелірного мистецтва, і це розглядалось як ознака художнього й технічного новаторства. Нині, завдяки гонитві за легким прибутком у ювелірній справі панують поточкові ливарні схеми, через свою специфіку не здатні відобразити складний архітектурний образ. Товарно-грошові відносини, які здешевлюють виробництво, лише збільшують цей кризовий стан, тому що для конвеєрного методу кількість важливіша за якість. Тому єдиний вихід зі становища, що склалося, — це повернення до колишніх принципів ювелірної творчості, вільних від дешевих технологій, повернення до принципів, на основі яких створювалися справді унікальні твори мистецтва.

У виданні “Декоративне мистецтво України ХХ століття”

З. Чегусова зазначає: "...В ювелірній пластиці 90-х років простежується той самий процес, що і в металопластиці епохи модерну: так само яскраво виявляється прагнення до незвичного, надзвичайного, та сама свобода у виборі мотивів, орнаментики, матеріалів, ті ж пошуки "чистої" форми разом із примхливо-химерною грою ліній. Все це сприяло виходу металопластики у сферу образотворчих мистецтв — в скульптуру малих форм, сувенірну пластику..." [1].

Упродовж двох останніх десятиліть у просторі українського ювелірного мистецтва плідно творчо працює та динамічно зростає Класичний ювелірний Дім "Лобортас". Це творча команда, яка представляє українську державу на світовій арені з цікавою історією, традиціями та здобутками. Дім "Лобортас", мабуть, єдина в Україні ювелірна фірма, що створює унікальні сімейні та колекційні коштовності.

Мета статті — проаналізувати базові складові архітектоніки фірмової стилістики Класичного ювелірного Дому "Лобортас".

У цивілізованому світі існує чітке уявлення про різні категорії прикрас і сфери їхнього застосування відповідно до різних аспектів громадського життя. Тут доречно говорити про поняття "стилю", "категорії" і "типу" — надзвичайно важливих для розмежування видів ювелірної продукції. Будь-який виріб повинен відповідати місцю застосування і стилеві життя його власника. Саме цього принципу й дотримується Класичний ювелірний Дім "Лобортас", працюючи над групами унікальних ювелірних витворів. Сюди належать вечірні прикраси, що покликані виділити свого власника серед інших, ювелірні твори, що формують особливу атмосферу в кабінеті, ювелірні вироби духовного та релігійного змісту, які естетично впливають і вносять гармонію у внутрішній світ людини, тематичні колекції, які наповнені філософським, історичним змістом.

За визначенням самих "лобортасівців", художник і майстер колективу працюють у власне новоствореному стилі "романтичний авангард", що містить два суперечливі поняття. Але саме "авангард" і "романтизм" і є основними фундаментальними принципами в творчості цієї ювелірної фірми [1, 262].

У творах Дому "Лобортас" відчутно втілюються традиції європейського ювелірного мистецтва, пізнання історії та пошуки нових прогресивних форм, які "романтично поєднуються в мистецтво, притаманне постмодерну" [1].

Кожний предмет КюД "Лобортас" — це історія з динамічним сюжетом, своєрідний ювелірний театр, втілений в дорогоцінних прикрасах. Усі процеси — від ідеї до закінченого виробу відбуваються в стінах Дому "Лобортас". Кожний витвір виконується вручну та існує в єдиному примірнику. Тут відбувається синтез елементів архітектури, скульптурної пластики, графіки, а також багатьох засобів виразності світового ювелірного мистецтва.

У творах КюД "Лобортас" помітно простежується значний вплив європейської ювелірної школи епохи модерну. Відомі провідні ювеліри Рене Лалік, Луїс Комфорт Тіффані, Карл Фаберже є зразком у принципах побудови та створення основних фундаментальних засад архітектоніки у формуванні фірмової стилістики КюД "Лобортас".

Аналогічно до майстрів і ювелірних фірм попередників, тут одним з основних наголосів є суто ручне досконале виконання твору. Майстерність і фантазія художника є на першому плані в роботі над створенням ювелірного виробу. Проте, на відміну від основних тенденцій ювелірів епохи модерну — застосування недорогих матеріалів, у творах "лобортасівців" переважно бачимо велику кількість дорогоцінного каміння та використання дорогоцінних металів [2, 143].

Подібно до попередників, "лобортасівці" також є бунтівниками проти розвитку масового неякісного та в художньому плані примітивного виготовлення ювелірних виробів.

Від XIX ст. у зв'язку з процесом демократизації суспільства виникла потреба задоволення попиту серед широких мас на прості й доступні вироби, що дозволило здійснити швидкоплинний технічний прогрес. Схильність більшості відомих ювелірів і ювелірних шкіл Європи до спрощення процесу лиття зробила свою "чорну" справу — ручні ювелірні роботи ставали анахронізмом, а згодом їх витіснили сумнівні "марки" і "бренди" знаменитостей та продукція маловідомих фірм масо-

вого ливарного виконання.

Більшість литих моделей громіздкі й непластичні, а варіативність ідей серед них настільки невелика, що зумовлює масу інтерпретацій, а часом і просто копій.

КюД “Лобортас” переконані, що твори високого ювелірного мистецтва не мають нічого спільного з тиражними виробами навіть найзнаменитіших марок, крім складових тих чи інших дорогих матеріалів. Різницю між шедевром і модним виробом легко зрозуміти на прикладі олівцевого грифеля і діаманта: хімічну природу обох утворень складає вуглець, однак це не робить їх рівноцінними. У світі ювелірних раритетів існує кілька напрямків: перше — дорогі прикраси, основу яких складають унікальне за походженням дорогоцінне каміння, друге — це предмети ювелірного мистецтва, у яких основним досягненням є досконала робота. Проте нечасто зустрічається гармонійне поєднання того й іншого. Окрім того, у всіх країнах зі стійкою економікою посилюються застійні та консервативні тенденції, що стримують творчий експеримент і винахідницьку діяльність. Через зовнішню технологічну схожість і простоту виробництва прикрас, і з дорогоцінних металів, і з недорогих матеріалів, майже стирається межа між золотим виробом і біжутерією, що значно дешевша і, на перший погляд, не гірша. Однак власник з високими естетичними запитами, як правило, не ставиться до такого предмета, як до справжньої цінності, що витримає іспит часом.

“Ми не проти біжутерії, — говорить І. Лобортас, — але не можна плутати поняття класу в прикрасах і інших предметах, що створюють образ людини. Не можна змішувати те, що належить століттям, з предметами примхливої моди, життя якої швидкоплинне. Життя без моди нудне, однак мода припускає постійну зміну предметів і вимагає індустріального, швидкого, масового або хоча б тиражно-ексклюзивного їх виробництва, що не може не позначитися на їхній цінності. Тому модні прикраси повинні бути такими, щоб їх можна було б через два-три роки поміняти на нові” [3]. Звідси випливає, що рукотворність є головним принципом у створенні творів ювелірного мистецтва, а застосування різноманітних ювелірних технік і техно-

логічних процесів допомагають відтворити та збагатити той чи інший художній образ.

Порівнюючи та розглядаючи специфічні особливості формування ювелірних прикрас художників сучасного європейського ювелірного мистецтва, зокрема професора А. Садовського, професора А. Босса, Є. Ефенберт, К. Картинського, А. Бенювської, Б. Баліцкого, А. Рабжанської, М. Висоцького, М. Осковської та інших представників Академії мистецтв і дизайну в Лодзі (Польща), де за основу взято принципи школи Баугауз, відзначимо, що фундаментом їхньої мистецької концепції є абстрактне мистецтво, що звучить лаконічною мовою без застосування інших стилістичних прийомів декору чи інших художньо-виражальних засобів. Тут головними принципами є візуальне сприйняття форми за рахунок простих матеріалів і прийомів композиції, пропорцій, ритмів і контрастів. У творах польських майстрів формоаналіз є першочерговим аспектом дизайну ювелірної прикраси [4].

Подібні тенденції у створенні ювелірних виробів можна споглядати і в українському сучасному ювелірстві. Утім, дизайн українських майстрів таки вирізняється складнішою стилізацією та в багатьох випадках ґрунтується на фольк-мотивах. Прикладом цього є творчість К. Кравчука та Ш. Пержана (Чернівці), А. Міхальянца (Сімферополь), О. Барбалата (Київ), С. Капітонова (Сімферополь), О. Гаркуса (Косів) та інші [2].

На відміну від згаданих європейських і українських ювелірів, “лобортасівці” максимально збагачують художню образність виробу завдяки єднанню форм винятково з дорогоцінних матеріалів і застосуванню віртуозних ювелірних технік. При цьому обов’язково у творі присутній глибокий філософський зміст, цікава історія. Як бачимо, завдяки накопиченому за багато століть досвідові, сучасна ювелірна справа відрізняється своєю тематичною широтою: це мотиви живої природи, форми архітектури та візерунки орнаменту, релігійні й міфологічні образи, гармонійні сполучення кольору й матеріалів. Віяння сьогодення в ювелірному мистецтві ведуть до синтезу всіх цих образів, додаючи прикрасі особливої динаміки дії, що переходить найчастіше в своєрідну драматургію. На думку І. Лобортаса,

нові здобутки повинні доповнювати і навіть перевершувати кращі світові зразки, ваблячи до себе справжнього шанувальника та колекціонера [9].

Як і в школі Багауз, у стилістиці КюД “Лобортас” функціонує експериментальний план виготовлення виробів, дизайн ювелірних предметів помітно ґрунтується на архітектурних канолах, з урахуванням новітніх ювелірних технологій. Процес виконання творів — це поєднання всіх мистецьких і технологічних історичних напрацювань, але вже на сучасній основі синтезу ювелірного мистецтва з будівельними, архітектурними техніками. Ведуться пошуки нової прогресивної форми, утворюється сучасний рівень проектування простої форми, в якій є поєднання функціональності ювелірної прикраси з красою, динамічністю, естетичною якістю твору.

У формотворенні певною мірою домінує геометризм, що цілком відповідає архітектурним спорудам. Так, у каблучці “Палац східного сонця” (2004 р.) відображені художні й архітектурні особливості будівель Китаю і Японії — східчастий принцип каскадного будинку, східні орнаменти і колірний контраст. Останнє досягається змішанням закріплених білих (прозорих) і чорних діамантів, ряди яких оперізують сходинки “палацу”, а також поєднанням червоно-рожевого корала, матового гагата і прозорої червоної шпінелі, що є основним матеріалом піраміди. Золоті обрамлення сходинок пагоди, виконані способом металопластики, ажурного випилювання та авторського монтажу, є основою каблучки, які “...оживляють всю композицію, вносячи в неї теплоту і світло Східного Сонця...” [3].

У композиційних схемах інших прикрас також вагоме місце посідають архітектурні мотиви. Тут відчувається стриманий лінійний стиль простих, витончених форм і геометричних візерунків.

Як і на початку ХХ ст., для КюД “Лобортас” характерне застосування технік емальєрства, завдяки яким створюються вражаючі ефекти не тільки імітації кольору та блиску дорогоцінного каміння в декоративних стилізованих композиціях, але й майстерно створені реалістичні портрети в виробках сакраль-

ного, релігійного змісту.

Цікавим дизайнерським вирішенням є серія каблучок з емальями, де кольорова гама, орнамент, матеріал утворюють вишукану естетичну цілісність. В основі композиційної схеми нерідко використовуються орнаментальні ноти української вишивки. У технологічно-технічному контексті застосовується унікальна техніка “мікроемалі”, з віртуозним виконанням лаконічного графічного рисунку поліхромних емалевих площин у поєднанні з гравіюванням металевих перегородок, що надає твору своєрідного пластичного звучання.

Використана символіка орнаментів української вишивки в серіях ювелірних емалей Класичного ювелірного Дому “Лобортас” відтворює рослинні, геометричні та зооморфні мотиви. Ці елементи візерунків відтворюють вірування та поклоніння наших предків різним культам, відображають глибинний зміст слов'янської міфології. Найпоширенішим символом є “дерево життя”. Зооморфна побудова композиційних схем відтворює солярні символи та тотемічних тварин, що означають три яруси “дерева життя” [3].

У серіях емалей “лобортасівців” органічно співіснують рослинний і геометричний орнаменти. Геометричні мотиви, такі як ромб, розетки, хрестоподібні фігурки, стали основою в побудові композиційних схем серії каблучок. Поряд з українськими ювелірами, які відроджують традиції емальєрства, застосовують інноваційні прийоми синтезу ювелірних емалей з відносно великими об'ємно-пластичними формами [4, 122]. Прикладом є скульптурна композиція “Козак Мамай” (2009 р.), де образ національного героя, символ нашого народу, відтворений завдяки лаконічній стилізації форми, яка підкреслюється досконалим графічним зображенням елементів вишивки завдяки віртуозним нанесенням емалі на неполіровану, а лише шліфовану поверхню. Таким чином елементи емалі на комірці та рукавах фігури в поєднанні з дорогоцінним камінням звучать як основні акценти у відтворенні художнього образу.

Як і “символісти” епохи стилю модерн, “лобортасівці” використовують у своїх творчих інтерпретаціях літературу, музику, живопис в якості засобів самовираження, воліють наблизити-

ся до гармонії духовного та матеріального світів. Звертаються за натхненням до чуттєвого, поетичного та містичного. Твори відзначаються схвильованими, таємничими образами, які відтворюються в поєднанні традиційних і нових прогресивних технологічно-технічних процесах [2, 13]. Одним з унікальних творінь “Лобортас” є каблучка “Царівна Лебідь”. Натхнення для її створення І. Лобортас і колектив виконавців черпали з творчості великого композитора Римського-Корсакова, а саме — з його опери “Казка про царя Салтана”. Незабутній образ, який став поштовхом для появи живописного твору М. Врубеля “Царівна Лебідь”, максимально вплинув на художньо-образну концепцію синтезу композиційної стилізованої схеми та досконалим креативним монтажем восьми окремих деталей пластин-розгортки, де унікальним способом закріплено велику кількість діамантів. Кожний камінь має особливе призначення в закріпленні сусіднього. Завдяки стилізації елементів каблучки та вдалому розташуванню діамантів утворюється цікава гра світла. Прикраса була відзначена в Книзі рекордів Гіннеса: “Найбільша кількість діамантів створена Класичним ювелірним Домом “Лобортас” (Україна) і була презентована та вимірена в місті Києві, Україна, 21 липня 2011 року” [3].

Матеріали, які використані в роботі — це 18-каратне біле золото, 2525 діамантів загальною вагою 10,48 каратів. Усі діаманти є продукцією індійського виробника діамантів та ювелірних виробів холдинга “Shrenuj”.

Проектування та розроблення каблучки зайняли близько 530 годин, а для виготовлення знадобилося ще 3625 годин копії роботи. КюД “Лобортас” використовують, аналогічно до попередників характерні для природних форм асиметрію, переплетення та вигини ліній [5, 17].

Характерні особливості для створення ювелірної скульптури Класичного ювелірного Дому “Лобортас” — це плавні, пластичні форми, елегантні у своїй простоті з використанням дорожочінних матеріалів, зокрема срібла та каміння, гармонійно поєднаних тією чи іншою кольоровою гамою та технологічно-технічними акцентами. Історичні архетипи часто беруться в якості джерела творчості. Зокрема, ідеєю для художнього

розроблення шахів “Боспорські походи” (2006 р.) слугували історичні події, а саме — війни українського козацтва з Туреччиною. Праобразом білого короля став козацький гетьман початку XVII ст. Петро Конашевич-Сагайдачний. Праобразом чорного короля став його суперник — султан Османської імперії.

Головним задумом, що вплинув на характер твору, є своєрідна драматургія, яка обігрується властивістю обраних матеріалів: срібла, емалей, кольорового каменю, дерева та технологічним ноу-хау — синхронізованою механікою електричної системи, а також декоративно-пластичною стилізацією. Персонажі композиції є фігуративними елементами загальної концепції композиції, які виконані способом лиття та гравіювання. Пластика формотворення фігурок шахів відображає інтерпретацію скульптурної мініатюри театралізованого характеру, що об’єднується єдиною сюжетною лінією. Тематичне навантаження композиції підкреслюється фундаментальною конструкцією основи столу, що виконана у вигляді трактування книги та колеса історії. Версія шахів від КюД “Лобортас” цікава тим, що має синхронізовану механіку та електричну систему підняття та опускання шахового поля, під якими є аркада для розташування “битих” фігур чи всієї партії. У процесі гри чи після її закінчення вони повністю ховаються всередину столу. Уся ця унікальна система механіки та електроніки компактно розташовується в невеликому об’ємі. Шахове поле виготовлене з рідкого світлого та звичного темно-зеленого нефриту. Завершує композицію шахового поля орнамент за типом флорентійських мозаїк з тигрового та соколиного ока. З нефриту двох кольорів та такої самої мозаїки виготовлені й підставки під фігури. Робота над шахами велася паралельно трьома колективами упродовж понад двох з половиною років. Над роботою на різних етапах працював 21 майстер [3].

Твори КюД “Лобортас” вирізняються застосуванням великої кількості дорожочінного каміння та емалей, виконаних на високому художньому рівні. Вагоме місце в композиційних схемах посідає архітектурне бачення твору. Відчу-

вається стриманий лінійний стиль простих, витончених форм і геометричних візерунків. Доречно наголосити на майстерному поєднанні матеріалів, вдалому кольоровому вирішенні та досконалості засобів декоративно-стилістичної мови, технічних прийомів, що дають можливість повністю розкрити ідею твору.

Отже, в основі творчості Класичного ювелірного Дому “Лобортас” розглядаються тенденції до інтерпретації міфів, легенд, історичних подій, культової сакральної філософії. Усе це є домінантною художньо-образною складовою, яка втілюється в своєрідні фантазійні сюжетні композиції, формотворчі процеси. Суттєвий наголос тут саме на виразній художній ідеї, яка окреслюється винахідництвом конструктивного формотворення та новизною технологічно-технічних процесів, експериментального поєднання класичних ювелірних технік, зумовлених використанням дорогих металів та великої кількості дорогоцінного каміння, а також виконання творів вручну без застосування масово-тиражних технологій. Усе це забезпечує ювелірним творам КюД “Лобортас” особливу виразність і успішне вирішення художнього задуму, формує своєрідний стиль — “Романтичний авангард”.

1. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. — К.: “Либідь”, 2005. — С. 261-265. 2. Миллер Д. Модерн. Путеводитель коллекционера. — Москва: АСТ Астрель, 2005. — С. 147-148. 3. Тези з інтерв'ю І. Лобортаса // Приватний архів КюД “Лобортас”, 2005 р. 4. Złote Kreacje // Jubileusz 50-lecia sztuki projektowania biżuterii w ASP w Łodzi. — Łódź, 2008. — 187 с. 5. Шмалго Р. Нев'янучі квіти Станіслава Вольського // Вісник ЛНАМ. — Спецвип. 5. — Львів: ЛНАМ, 2008. — С. 122.

Annotation

Sergiy Luts. The interaction of artistic and imaginative design and technology components in the formation of brand style Classic jewelry House Lobortas. This article analyzes the architectonic style brand Classic jewelry House “Lobortas”. Every object created C.j.H. “Lobortas” is its own story with a dynamic storyline, a kind jewelry theatre embodied in jewelry. All processes from idea to finished product takes place within the precincts of the House “Lobortas”. Each piece is done by hand and there once.

Key words: Classic jeweller House “Lobortas”, jeweller art, brand style, features, idea, character, technological processes, technicians, good.

Анотація

Сергей Луць. Взаимодействие художественно-образной и технологически-технической составляющих в формировании фирменной стилистики Классического ювелирного Дома “Лобортас”. В статье анализируется архитектоника фирменной стилистики Классического ювелирного Дома “Лобортас”, где каждый предмет — это своя история с динамичным сюжетом, своего рода ювелирный театр, воплощенный в драгоценных украшениях. Все процессы от идеи до законченного изделия протекают в стенах Дома “Лобортас”. Каждое произведение выполняется вручную и существует в единственном экземпляре.

Ключевые слова: ювелирное искусство, стилистика, идея, образ, технологические процессы, техники.